

УДК 316.454

С. А. Котловий

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ БЕЗКОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ

У статті обґрунтовано соціально-педагогічні умови формування соціального досвіду безконфліктного поведінки, а саме: об'єднання навчально- трудового колективу учнів у різних видах соціально значущої життєдіяльності; активізація конструктивного соціально- педагогічної взаємодії педагогів з вихованцями, вдосконалення соціально - педагогічної роботи в гуртожитку на основі індивідуально - диференційованої профілактичної роботи з учнями. У роботі визначені основні соціальні причини виникнення конфліктів і конфліктних форм поведінки в учнів професійно - технічних навчальних закладів, які розділені на чотири групи: 1) моральна незрілість особистості; 2) зруйнована соціальна середовища, 3) індивідуально - біологічні особливості учнів ПТНЗ; 4) індивідуально - психологічні аномалії особистості.

Ключові слова: соціальний досвід, безконфліктне поведінка, учні професійного ліцею, конструктивне соціально - педагогічна взаємодія, соціально - профілактична робота в гуртожитку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства істотно підвищилися вимоги до зростаючої особистості, пов'язані з конструктивним поведінням, проявом мобільності, наполегливості, впевненості в собі у складних умовах життя. У Законі України “Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю”, Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, Плані заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо профілактики правопорушень серед дітей і учнівської молоді на період до 2015 року підкреслюється необхідність ужиття заходів, спрямованих на підвищення моральності в суспільстві, правової культури громадян, утвердження здорового способу життя, запобігання проявам екстремізму, расової та релігійної нетерпимості всіма навчальними закладами. Крім того, необхідним є упровадження нових моделей педагогічного спілкування між усіма учасниками навчально-виховного процесу та перетворення закладів освіти на взірць демократичного правового простору.

Зазначена проблема особливо актуальна для професійних ліцеїв, які належать до нового типу соціальних інститутів у системі професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). За даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, у таких закладах понад третина учнів – діти з неповних, мало-забезпечених сімей (відповідно 47,0 і 27,7 % від загальної кількості учнів ПТНЗ), діти-сироти чи діти, позбавлені батьківського піклування (дані за останні п'ять років – від 32 до 38 %). Серед учнів професійних ліцеїв більшість становлять хлопці (61–62 %). Отже, об'єктивна педагогічна ситуація у цих навчальних закладах є певною мірою конфліктогенною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливої актуальності набувають дослідження типологій конфліктів (О. Анцупов, А. Бандурка, Ф. Бородін, І. Ващенко, Н. Грішина, О. Донченко, Н. Коряк, Г. Ложкін, Л. Петровська, М. Пірен, Н. Пов'якель,

О. Шипілов та інші) [2; 4; 5].

Теоретичні засади та наукові підходи до формування у молоді моральної поведінки розкрито у працях таких вітчизняних та зарубіжних учених: Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Я. Гілінський, В. Гурова, К. Гланза, А. Капська, В. Корчєнова, І. Ковчина, Н. Лавриченко, А. Рижанова, Л. Федотова та інші [1; 3]. Розробляють теоретичні аспекти соціального виховання учнівської і студентської молоді та вивчають соціальні чинники формування досвіду моральної поведінки особистості К. Байша, І. Бєх, І. Зверєва, Т. Іщенко, І. Кон, Ю. Клочан, Г. Лактіонова, А. Мудрик, В. Оржеховська, Ж. Петрочко, Ю. Поліщук, І. Рогальська, С. Савченко, Н. Сейко, С. Харченко та інші.

Однак слід зазначити, що особливості формування соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів професійного ліцею, причини конфліктів та соціально-педагогічні умови створення безконфліктного виховного середовища у професійно-технічному закладі освіти досліджені недостатньо.

Актуальність означеної проблеми зумовлена необхідністю подолання суперечностей міжсоціальним замовленням на морально виховану особистість майбутнього кваліфікованого робітника і недостатньою увагою професійних ліцеїв до вирішенні цієї проблеми;

– важливістю формування соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів ПТНЗ і відсутністю науково обґрунтованих соціально-педагогічних умов забезпечення цього процесу;

– усвідомленням педагогічними працівниками професійних ліцеїв значущості формуванні соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів та недостатньою професійною підготовленістю.

Питанню формування соціального досвіду підростаючого покоління приділяли особливу увагу психологи І. Бєх, Е. Весна, Т. Габайгадай, педагоги Т. Алексеєнко, Н. Голованова, Є. Дмитрієва,

О. Куренкова, А. Мудрик, І. Осадчий, С. Поляков, О. Попова, Л. Рогозіна, Л. Савінова, І. Стародубцева, Г. Чернишова, Н. Щуркова та інші [1]. У працях цих науковців соціальний досвід, як сукупність соціальних знань, умінь і навичок життєдіяльності у конкретному соціумі (сім'ї, школі, референтній групі, громаді у широкому значенні тощо). Такий досвід відображається у різних проявах поведінки людини у пізнанні нею середовища і самопізнанні, взаємодії з іншими людьми, професійній діяльності, виконанні соціальних ролей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що цілеспрямований вплив на формування особистості учня ПТНЗ передбачає набуття ним соціального досвіду безконфліктної поведінки, цей феномен розглядається нами, як певний тип соціальної поведінки особистості, який відображає сукупність її знань щодо принципів, норм і правил поведінки в мікросоціумі, умінь доброзичливого, толерантного спілкування і взаємодії, культури взаємин і вирішення конфліктів та виявляється у здійсненні вчинків, які не порушують соціально-нормативного порядку і сприяють нормальному функціонуванню та розвитку соціуму.

На підставі теоретичного аналізу сутності та змісту компонентів соціального досвіду безконфліктної поведінки нами визначено критерії та показники сформованості означеного утворення в учнів професійного ліцею: когнітивний (знання про норми та правила безконфліктної поведінки, усвідомлення доцільності їх використання у повсякденному житті, обізнаність із способами вирішення конфлікту); емоційно-ціннісний (емоційно-позитивне ставлення до співрозмовника та його думки, прагнення до встановлення емоційного контакту зі співрозмовником, адекватність емоційних реакцій у спілкуванні, задоволеність результатами розв'язання конфлікту); поведінково-регулятивний (уміння слухати іншого, висловлювати та відстоювати власну думку, уникати міжособистісних конфліктів і вирішувати їх конструктивно, досвід використання конструктивних способів розв'язання конфліктів).

Виявлено такі рівні сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів професійного ліцею: оптимальний, нормовідповідний, ситуативний та стихійний (неусвідомлений).

Оптимальний рівень сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки виявляють учні, які мають системні знання про норми та правила безконфліктної поведінки, добре усвідомлюють доцільність їхнього використання у повсякденному житті, переконані у необхідності вирішення конфлікту; поважно ставляться до співрозмовника та його позиції, легко встановлюють із ним емоційний контакт, впевнені у собі; є уважними співрозмовниками, при виникненні конфліктних ситуацій стримані і схильні до співпраці, компромісу, характеризуються адекватною самооцінкою конфліктних рішень; уміють уникати міжособисті-

сних конфліктів й вирішувати їх конструктивно, мають значний досвід використання конструктивних способів розв'язання конфліктів.

Нормовідповідний рівень виявляють учні, які мають знання про норми та правила безконфліктної поведінки, добре усвідомлюють доцільність їхнього використання у повсякденному житті, але не завжди здатні до вирішення конфлікту; доброзичливо ставляться до партнера і його позиції, вміють слухати співрозмовника та інколи мають труднощі у встановленні емоційного контакту з ним; мають достатній досвід уникнення міжособистісних конфліктів і конструктивного їх вирішення, зазвичай використовують конструктивні способи розв'язання конфліктів.

Ситуативний рівень характерний для учнів із недостатніми знаннями про норми та правила безконфліктної поведінки, а отже, їх використання є непостійним; такі учні недостатньо добре усвідомлюють доцільність використання цих знань у повсякденному житті, мають труднощі під час вирішення конфлікту; вони неухважні до співрозмовника та не завжди враховують його позицію, мають труднощі у встановленні емоційного контакту з партнером, невпевнені у собі; у них не розвинені вміння слухати та вести дискусію, доводити і відстоювати власну думку; спроможні провокувати конфліктні ситуації та схильні до суперництва, характеризуються неадекватною самооцінкою конфліктних рішень; уміють уникати міжособистісних конфліктів у них несформовані, не мають досвіду використання конструктивних способів розв'язання конфліктів.

Учні із стихійним (неусвідомленим) рівнем характеризуються: недостатністю й поверховістю знань про норми та правила безконфліктної поведінки, тому й не усвідомлюють доцільність їхнього використання у повсякденному житті, не здатні до вирішення конфлікту; недоброзичливі до співрозмовника, ігнорують його позицію, мають значні труднощі у встановленні емоційного контакту з ним, не можуть чітко висловити власну думку; емоційно нестримані, схильні до суперництва, зазвичай невпевнені у собі в конфліктних ситуаціях, мають значні труднощі при вирішенні міжособистісних конфліктів, вирішують їх деструктивно.

Констатувальним етапом дослідження були охоплені 562 учні (хлопці та дівчата, вік – від 16 до 18 років) восьми професійно-технічних навчальних закладів Черкаської, Житомирської, Вінницької та Кіровоградської областей

За допомогою таких методів дослідження, як анкетування, бесіда та інтерв'ю було опитано 112 педагогічних працівників (керівників, викладачів, майстрів виробничого навчання) та 24 соціальних педагоги, які працюють у системі професійно-технічної освіти. Виявлено, що педагогічні працівники недостатньо обізнані з основними поняттями конфліктології, не готові до конструктивної взаємодії з учнями та формування в них соціального досвіду безконфліктної поведінки. З'ясовано, що найбільш поширеними є конфлікти в учнівському колективі (48,9 %); у системі взаємин "ви-

кладач–учень” (31,7 %); у побуті, в гуртожитку (19,4 %).

Установлено, що 78,3 % викладачів та майстрів виробничого навчання не готові до вирішення конфліктів з учнями на заняттях та в позаурочний час і тільки 11,7 % виявили свою готовність до такого виду соціально-педагогічної роботи.

Для вивчення рівня сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки було використано анкету “Що я знаю про конфлікт?”, тести: “Оцінка особистісної агресивності і конфліктності” (Є. Ільїн, П. Ковальов), “Оцінка умінь говорити і слухати” (У. Маклені), “Ваша поведінка у конфліктних ситуаціях” (К. Томаса). Результати діагностування засвідчили, що оптимальний рівень сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки має 13,2 % учнів, нормовідповідний – 21,6 %, ситуативний – 33,4 % і стихійний – 31,8 %. Варто зазначити, що найкращі результати одержано за емоційно-ціннісним критерієм (18,1 %), а найнижчі – за поведінково-регулятивним (9,4 %). Домінуючим є стихійний (неусвідомлений) (31,8 %) та ситуативний (33,4 %) рівень сформованості в учнів професійного ліцею соціального досвіду безконфліктної поведінки, що вимагає цілеспрямованої і систематичної соціально-педагогічної роботи.

Аналіз та узагальнення теоретичних положень щодо сутності, причин виникнення конфліктів в учнів професійного ліцею та вивчення стану сформованості в них досвіду безконфліктної поведінки дали змогу визначити такі соціально-педагогічні умови формування досвіду безконфліктної поведінки в учнів професійного ліцею: згуртування навчально-трудового колективу учнів у різних видах соціально значущої життєдіяльності; активізація конструктивної соціально-педагогічної взаємодії педагогів з вихованцями із запобігання, виникнення та подолання конфліктної поведінки в урочний та позаурочний час, удосконалення соціально-педагогічної діяльності в гуртожитку на засадах індивідуально-диференційованої профілактичної роботи з учнями.

Реальні можливості для формування соціального досвіду створює спільна життєдіяльність, яка організована на основі взаємодопомоги, вимогливості і особистої відповідальності, що є важливим чинником зближення членів колективу, збагачення їхнього соціального досвіду. Згуртування колективу можливе за умови залучення учнів до спільної соціально значущої життєдіяльності, яка має колективний характер: суспільно корисної, громадської, добродійної, соціально-комунікативної тощо (О. Киричук, О. Коберник, А. Мудрик, В. Сухомлинський та інші).

Для забезпечення справжніх колективістських безконфліктних відносин, оволодіння досвідом безконфліктної поведінки доцільним є створення в ПТНЗ Соціальної служби з розв’язання конфліктів, яка створює умови для формування досвіду безконфліктної поведінки за допомогою медіації. Як зазначено у розробленому автором положенні про Соціальну службу

розв’язання конфліктів у ПТНЗ – це команда спеціально підготовлених учнів професійного ліцею – посередників (медіаторів), які допомагають своїм одноліткам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення конфлікту, сформувати у них уміння вирішення конфліктів конструктивним шляхом. Безпосередню роботу Соціальної служби з розв’язання конфліктів у професійному ліцеї організовує і координує соціальний педагог.

Досвід вирішення конфліктів за допомогою медіації засвідчив, що учні мають багато переваг перед педагогами і досвідченими соціальними педагогами при вирішенні конфліктів, що виникають між однолітками, а саме: зменшується ризик виникнення непорозумінь між поколіннями; учні-медіатори постійно спілкуються зі своїми ровесниками і знають, що може стати причиною конфлікту, що переживають сторони конфлікту; атмосфера стосунків довіри та взаємного розуміння між представниками одного покоління встановлюється набагато швидше, ніж між представниками різних вікових груп.

У сучасних професійно-технічних навчальних закладах соціально-педагогічна взаємодія набуває поліфункціонального характеру і пов’язана з трансляцією, засвоєнням і формуванням соціального досвіду, вироблених у соціумі способів поведінки і діяльності.

Для активізації соціально-педагогічної взаємодії між викладачем та учнем у дослідженні виокремлено два напрями роботи: 1) проведення постійно діючого психолого-педагогічного семінару для педагогічних працівників “Навчаємо без конфліктів”; 2) введення факультативу для учнів “Спілкуємось без конфліктів”.

В основу третьої умови покладено положення про те, що активний, позитивний характер виникнення та вирішення конфліктних ситуацій залежить як від поведінки самих учнів, так і від організованої соціально-педагогічної роботи в гуртожитку завдяки організації профілактичної та дозвілєвої діяльності, яку координують заступник директора з виховної роботи, вихователь гуртожитку, соціальний педагог, практичний психолог та представники органів учнівського самоврядування.

У роботі визначені такі завдання соціально-педагогічної роботи з учнями профілактичної групи “конфліктних” у гуртожитку: забезпечення доброзичливої установки на проживання у гуртожитку, формування вмінь співжиття у кімнаті, роботи в групі, колективі мешканців гуртожитку; розвиток навичок гідної поведінки через індивідуальну співпрацю; створення ситуацій вибору між особистісними і соціальними цінностями; оволодіння механізмами вирішення конфліктних ситуацій.

Створення в гуртожитку сприятливих умов для дозвілля та творчої діяльності у вільний час – конкретний спосіб ефективного впливу на духовне зростання учнів, формування у них соціального досвіду безконфліктної поведінки.

У дослідно-експериментальній роботі знайшли застосування форми дозвілєвої діяльності учнів у

гуртожитку, які класифікуються за: суттю (розважальні, спортивні, інформаційні, суспільно корисні, екологічні, творчі тощо); тривалістю у часі (ті, що проходять один раз, періодичні, короткострокові, систематичні); кількістю осіб (масові, групові та індивідуальні); характером (недіяльні, ініціативні, споглядацькі, творчі, прикладні); напрямом (інформаційні, просвітницькі, культурно-мистецькі, спортивні, рекреаційні, волонтерські, громадські, розважальні, віртуальні тощо); ступенем креативності (творчі, тренувальні тощо). Усі види і форми дозвілєвої діяльності в гуртожитку вирізнялися змістовним наповненням та різноманітністю: культурні, мистецькі, музичні, театральні, драматичні, громадські, фахові, соціальні, інтернет-дозвілля, соціальні проекти, програми, конкурси, вечори відпочинку, дискотеки тощо.

Під час дозвілля забезпечується взаємозв'язок індивідуальної, групової та колективної роботи, урахуються потреби та інтереси учнів, вони починають порівнювати свої вміння та форми поведінки з новими, тими, що існують в дозвілєвій групі, відбувається засвоєння шаблонів поведінки, які відповідають кожній ситуації.

У роботі визначено головні блоки соціально-педагогічної роботи в гуртожитку щодо профілактики конфліктів серед учнів професійного ліцею та формування у них соціального досвіду безконфліктної поведінки, а саме:

– соціально-педагогічна діагностика: вивчення житлово-побутових умов проживання учнів, їхнього матеріального забезпечення, оточення учнів за місцем проживання в гуртожитку, інтересів учнів, їхньої зайнятості в позаурочний час, аналіз соціальних зв'язків учнів;

– організація соціальним педагогом просвітницької роботи з учнями, які проживають у гуртожитку: участь у роботі старостату гуртожитку, надання йому необхідної соціально-педагогічної допомоги, проведення профілактичних бесід виховного змісту з учнями, які проживають в одній кімнаті, виступи, лекції перед учнями у невеликих аудиторіях, що проводяться у формі діалогу, “запитань–відповідей”, організація виїзного консультпункту в гуртожитку з постійним “Телефоном довіри” або “Пошти довіри”;

– залучення учнів до роботи в тренінгових

профілактичних групах, мотивування учнів до суспільно корисної праці, громадської роботи, виконання громадських доручень; проведення добровільних акцій та різних заходів у гуртожитку тощо.

В експериментальних професійних ліцеях, де здійснювалася перевірка ефективності визначених та обґрунтованих соціально-педагогічних умов, учні активно залучалися до спеціально організованої соціально значущої життєдіяльності, спрямованої на згуртування учнівських колективів та набуття ними соціального досвіду безконфліктної поведінки. Одночасно із забезпеченням вільного вибору різних видів діяльності, кола спілкування та взаємостосунків створювалися Соціальні служби з розв'язання конфліктів у ПТНЗ; упроваджувався факультатив для учнів “Спілкуємось без конфліктів”; проводилася профілактична робота в гуртожитках; реалізовувалася науково-обґрунтована програма спеціальної підготовки педагогічних працівників до конструктивного вирішення конфліктів з вихованцями та колегами. Це дало можливість кожному учневі ПТНЗ адекватно сприйняти та зрозуміти особливості власного соціального досвіду безконфліктної поведінки, а педагогічним працівникам усунути негативні та вдосконалити позитивні професійні якості конструктивного вирішення конфліктів з учнями.

За результатами експерименту зафіксовано позитивну динаміку рівнів сформованості в учнів професійних ліцеїв соціального досвіду безконфліктної поведінки (табл. 1.).

Установлено, що учні експериментальних груп більш повно оволоділи знаннями про конфлікт, види конфліктів, конфліктну та безконфліктну поведінку, конструктивні способи розв'язання конфліктів. До формульованого етапу дослідження серед досліджуваних переважав такий стиль поведінки, як суперництво (35 %), а після проведеної роботи – компроміс (40 %) та співпраця (23 %). Більшість учнів стали здатними певною мірою поступатися власними інтересами, висувати різноманітні взаємовигідні пропозиції, проявляти потребу у співпраці, намагалися задовольнити інтереси та бажання іншої сторони конфлікту.

Таблиця 1

Рівні сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів професійних ліцеїв, %

Рівні сформованості	Експериментальна група		Динаміка	Контрольна група		Динаміка
	на початку експерименту	на кінець експерименту		на початку експерименту	на кінець експерименту	
	%	%		%	%	
Оптимальний	13,0	23,7	+10,7	16,6	12,6	+1,2
Нормовідповідний	21,8	45,1	+23,8	21,5	24,6	+3,1
Ситуативний	33,3	18,7	-14,6	33,5	27,0	-6,5
Стихийний (неусвідомлений)	31,9	12,5	-19,4	31,6	35,8	+4,2

З'ясовано, що сформованість соціального досвіду безконфліктної поведінки серед учнів ЕГ після формування етапу дослідно-експериментальної роботи перебуває на нормовідповідному рівні (45,1 %), значно збільшився показник оптимального рівня (з 13,0 до 23,7 %), зменшився відсоток учнів, які мають стихійний (неусвідомлений) рівень сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки (з 31,9 до 12,5 %). Це вказує на те, що учні здійснили переоцінку своєї поведінки, усвідомили, що конфлікти можна вирішувати різними конструктивними шляхами, а то й зовсім уникати їх. У контрольній групі суттєвих змін у сформованості соціального досвіду безконфліктної поведінки не виявлено.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми.

Подальшого вивчення потребують питання формування соціального досвіду безконфліктної поведінки в учнів загальноосвітньої школи та студентів вищих навчальних закладів, підготовки педагогів до формування соціального досвіду учнів, ролі малих груп, різних засобів соціального виховання у формуванні досвіду безконфліктних взаємин.

Рекомендовано використання Положення про Соціальну службу з вирішення конфліктів у ПТНЗ, програм семінару для педагогів та факультативу для учнів, діагностичного інструментарію у соціально-педагогічній роботі з учнями професійно-технічних закладів освіти для запобігання і подолання конфліктної поведінки учнів, з метою удосконалення підготовки та перепідготовки соціальних педагогів для ПТНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеенко Т. Ф. Соціалізація особистості : можливості й ризики : наук.-метод. посібник / Т. Ф. Алексеенко. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 152 с.
2. Анцупов А. Я. Конфликтология : учеб. для вузов / А. Я. Анцупов, А. И. Шипилов. – СПб. : Питер, 2007. – 496 с.
3. Безпалько О. В. Спілкуємося та діємо: [навч.-метод. посіб.] / О. В. Безпалько, Ж. В. Савич. – К. :

Навч. книга, 2002. – 112с.

4. Донченко Е. А. Личность. Конфликт. Гармония / Е. А. Донченко, Т. М. Титаренко. – К. : Знание, 1989. – 156 с.
5. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навч. посіб. / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – К. : Професіонал, 2007. – 416 с.

REFERENCES

1. Alekseenko, T.F. (2007). Sotsializatsiia osobystosti: mozhlyvosti i ryzyky [The Socialization of Personality : possibilities and risks]. Kyiv: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].
2. Antsupov, A.Ya. (2007). Konfliktologiya [The Conflictology]. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
3. Bezpalko, O.V. & Savych, Zh.V. (2002). Spilkuemosia ta diemo [Communicate and Act]. Kyiv:

Navch. knyha [in Ukrainian].

4. Donchenko, E.A. & Tytarenko, T.M. (1989). Lichnost. Konflikt. Garmonia [Personality. Conflict. Harmony]. Kyiv: Znanie [in Russian].
5. Lozhkin, G.V. & Poviakel, N.I. (2007). Psikhologiya konfliktu: teoriia i suchasna praktyka [The Psychology of Conflict: the theory and contemporary practice]. Kyiv: Profesional [in Ukrainian].

С. А. Котловой

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОПЫТА БЕСКОНФЛИКТНОГО ПОВЕДЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЛИЦЕЯ

В статье обоснованы социально-педагогические условия формирования социального опыта бесконфликтного поведения, а именно: объединение учебно-трудового коллектива учащихся в различных видах социально значимой жизнедеятельности; активизация конструктивного социально-педагогического взаимодействия педагогов с воспитанниками, совершенствование социально-педагогической работы в общежитии на основе индивидуально-дифференцированной профилактической работы с учащимися. В работе определены основные социальные причины возникновения конфликтов и конфликтных форм поведения в учащимся профессионально-технических учебных заведений, которые разделены на четыре группы: 1) нравственная незрелость личности; 2) разрушенная социальная среда; 3) индивидуально-биологические особенности учащихся ПТУ; 4) индивидуально-психологические аномалии личности.

Ключевые слова: социальный опыт, бесконфликтное поведение, учащиеся профессионального лицея, конструктивное социально-педагогическое взаимодействие, социально-профилактическая работа в общежитии.

S. A. Kotlovyi

SOCIO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SOCIAL EXPERIENCE OF NON-CONFLICT BEHAVIOR IN PROFESSIONAL COLLEGE

The article is devoted to the topical problem of formation of social experience of behaviour without conflicts of professional lyceum students. The state of the problem under research is cleared up, the essences of the key research notions are specified. The main causes of conflict arising in professional lyceums are revealed. The contents, criteria, indices are developed and the levels of formation of social experience of behaviour without conflicts are charac-

rized. Social and pedagogical conditions of social experience without conflict behavior of professional lyceum students were proved and tested experimentally: solidarity of educational and labour group of students in different types of socially important vital activity; intensification of constructive social and pedagogical interaction of teachers and students in prevention and overcoming of conflict forms of their behaviour in curricular and extra-curricular time; improvement of social and pedagogical activity in a hostel on the basis of individual and differential preventive work with students. The criteria (cognitive, emotionally and value, behavioral and normative), indexes and levels (optimal, standardized, situational, spontaneous) of social experience formation of without conflicts behaviour of professional lyceum students were identified. Analysis and generalization of theoretical positions about the nature, the causes of conflict among professional lyceum students and study the state of formation they experience of conflict-free behavior made it possible to identify such social and pedagogical conditions of formation without conflicts behaviour in professional lyceum students: consolidation of educational and labor collective of students in different types of socially significant life; activation of constructive social and pedagogical interaction of teachers with pupils for prevention, appearance and overcoming conflict behavior in curricular and extra-curricular time, improving social and pedagogical activity in the hostel on the basis of individual and differentiated preventive work with students.

Keywords: social experience, behaviour without conflicts, professional lyceum students, constructive social and pedagogical interaction, social and preventive work in a hostel.

Подано до редакції 02.04.2014
